

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНОГО МЕХАНІЗМУ

Роксолана МИХАЙЛЮК

**І НІ АЄЄАІ НО² ДААБЕЪ ААІ І В А²ВЕУІ І НО² ААІ Е²А А ОЕДА-І ²
ОА І АІ ДВІ ЕЕ І ²ААЕУАІ І В ЕІ АІ АОАЕОЕАІ І НО²**

Розглянуто проблеми дієвості та результативності заходів державного регулювання банківської діяльності в сучасних умовах. Визначено роль, значення та особливості банківського нагляду щодо забезпечення фінансової стійкості комерційних банків. Сформульовано комплекс пропозицій органам державної влади Національному банку України щодо вдосконалення державного регулювання та банківського нагляду.

Ключові слова: банківський нагляд, державне регулювання, банківська діяльність, фінансова стійкість банків, ризик-орієнтована система банківського нагляду, моніторинг банківської діяльності, центральний банк.

Необхідність державного регулювання банківської діяльності була доведена ще понад сто років тому. Спочатку регулювання банківської діяльності передбачало прийняття законів, що регламентували діяльність банків повноважними органами, вживання заходів щодо тих банків, які потрапили у кризове становище. Проте випадки банкрутства банків та величина втрат для суспільства стали поштовхом до чіткого усвідомлення ролі та значення банківської системи в економіці країни, високоризикового характеру банківських операцій, що призвело до необхідності більш системного та ефективного державного регулювання діяльності банків.

Відсутність ефективного державного регулювання банківської діяльності створює потенційні передумови для фінансових правопорушень та зловживань, банкрутств, збитків, яких зазнали вкладники, і, як наслідок, втрату довіри до банківського сектору. Зазначене загострює *проблеми* державного регулювання та банківського нагляду.

Питання державного регулювання та нагляду неодноразово досліджувалися в економічній науці, зокрема *аналіз останніх досліджень та публікацій* дає змогу зазначити, що вагомий внесок у розробку теоретичних та практичних засад регулювання банківської діяльності зробили *такі науковці*, як Б. П. Адамик, Е. Н. Василенко, І. Ю. Горячек, Л. В. Конопатська, Л. А. Московкіна, Н. М. Роговая, О. П. Орлюк, В. П. Поляков [1; 2; 3; 4; 5; 6; 7]. Водночас, недостатньо уваги приділено шляхам вдосконалення державного регулювання банківської діяльності щодо забезпечення фінансової стійкості банків як одного із його пріоритетних завдань.

З урахуванням вищезазначеного *основні завдання цієї статті* такі: з'ясування сутності впливу державного регулювання банківської діяльності та нагляду на

забезпечення фінансової стійкості банків; формулювання основних напрямків вдосконалення, підвищення ефективності й дієвості заходів державного регулювання та банківського нагляду в умовах економічної нестабільності.

Державне регулювання банківської діяльності є централізованим впливом на банківську систему і його, на нашу думку, можна розуміти як комплекс заходів щодо регламентації банківських операцій, встановлення кількісних та якісних обмежень параметрів банківської діяльності, а також створення належних макроекономічних умов функціонування з метою забезпечення стабільного розвитку та фінансової стійкості банків. Банківський нагляд є процесом зовнішнього контролю, який формує інформаційну базу для прийняття рішень щодо регулювання.

Вищеперелічені поняття різні за змістом, але спрямовані на досягнення спільної стратегічної мети – забезпечення стабільного розвитку банківської системи, формування сприятливого конкурентного середовища у банківському секторі та захист інтересів вкладників і кредиторів. На практиці з метою досягнення цієї мети система державного регулювання, перш за все, має забезпечити саме фінансову стійкість банків. Окрім цього, потрібно стимулювати кредитну діяльність банків у сфері пріоритетних галузей економіки, створення надійної системи захисту інтересів клієнтів, що сприятиме підвищенню рівня їхньої довіри до банків. Важливе завдання органів державного регулювання полягає в необхідності досягти оптимального співвідношення між регулюванням банківського сектору і досягнення останнім певного рівня самостійності й саморегулювання.

Зокрема, Статтею 55 Закону України “Про НБУ” зазначається, що головною метою банківського регулювання та нагляду є безпека та фінансова стабільність банківської системи, захист інтересів вкладників і кредиторів [8].

Державне регулювання банківської діяльності базується на протекційних та превентивних заходах. Превентивні заходи спрямовуються на обмеження доступу до банківської діяльності (ліцензування, обмеження сфер діяльності банків), на недопущення ймовірних негативних наслідків того чи іншого процесу. До цих заходів належать: встановлення лімітів щодо проведення деяких банківських операцій з метою обмеження необґрунтованих ризиків, вимоги до обсягу і структури власного капіталу банку, до ліквідності, вимоги щодо диверсифікації банківських ризиків. Дія цих заходів реалізується шляхом встановлення нормативів, дотримання яких банками, є позитивним щодо підтримання їхньої фінансової стійкості. Протекційні заходи (захисні) встановлюються для захисту вже наявної загрозливої ситуації для банку, яка може спричинити банкрутство. До них належать: створення та функціонування фонду гарантування вкладів фізичних осіб; формування банками резерву для відшкодування можливих втрат за активними операціями; рефінансування банків. Протекційні заходи підвищують довіру вкладників до банківської системи, а превентивні – забезпечують ефективність перших.

Завдання державного регулювання у кризові періоди – виявити життєздатні банки, допомагаючи там, де це потрібно, і не заважати у тому випадку, коли банк самостійно здатний подолати наслідки кризи. Тобто, використовується комплекс методів та інструментів як ринкового, так і адміністративного характеру, пропорційність співвідношення між якими залежить від тих цілей, які ставить перед собою держава, та від економічної ситуації в країні. Адміністративне регулювання є комплексом заходів, що спрямовуються на заборону чи висування державою вимог щодо виконання певних дій зі сторони банків через ліцензування, квотування. Індикативне регулювання

спрямоване на встановлення економічних нормативів, визначення норм обов'язкового резервування для банків, встановлення норм відрахувань до резервів на покриття ризиків від активних банківських операцій, визначення процентної політики; рефінансування банків, операції з цінними паперами на відкритому ринку. Окрім вищезазначених до них можна додати і соціально-психологічні та інформаційно-технічні методи, які є особливо актуальними саме в умовах розвитку ринкової економіки.

Щодо останніх, то зауважимо, що прозорість проведення грошово-кредитної політики, активна просвітницька діяльність серед населення спрямовані на підвищення фінансової грамотності суспільства, формування позитивного іміджу банківської системи, що підвищує довіру до банків, сприяє розширенню їхньої ресурсної бази, тим самим забезпечує ефективний розвиток банківської діяльності.

Подальший розвиток методів та форм регулювання має відзначатися раціональністю, втілюючи в життя основні принципи їхньої ефективності, а саме: своєчасність та оптимальність, результативність при мінімальних затратах. Еволюція методів перебуває на шляху до витіснення прямих та укріплення позицій опосередкованих заходів регулювання.

Система державного регулювання банківської діяльності охоплює кілька відносно самостійних напрямків, а саме: 1) грошово-кредитне регулювання; 2) банківський нагляд; 3) валютне регулювання; 4) правове регулювання. Докладніше зупинимось на особливостях правового регулювання та банківського нагляду.

Важливе місце у системі державного регулювання банківської діяльності займає правове регулювання, яке визначає законодавчі норми, коло операцій банку, порядок ліцензування й відповідальності. Банківське законодавство, з одного боку, має сприяти банківській активності, а з іншого – стримувати банк там, де його діяльність вступає у протиріччя з інтересами держави. Правове регулювання при несформованому правовому полі на практиці не завжди діє, особливо в тому, що стосується гарантій прав інвесторів, вкладників і кредиторів.

Законодавча база у сфері регулювання банківської діяльності із прийняттям незалежності України набула значного розвитку, проте все-таки є “вузькі” місця та можливості розширення і вдосконалення чинного правового поля. Зокрема, сучасне банківське законодавство не містить визначення поняття “фінансової стійкості” та фінансово стійкого банку. Необхідно поповнити банківське законодавство методичними рекомендаціями щодо оцінювання фінансової стійкості банків та використання стандартизованого комплексу показників.

В Інструкції “Про порядок регулювання діяльності комерційних банків України” [9] є лише посилання на систему CAMELS як одну із можливих методичних основ щодо оцінювання фінансової стійкості банків, але позитивним кроком у цьому напрямку було затвердження Положення “Про порядок визначення рейтингових оцінок за рейтинговою системою CAMELS” [10].

До системи банківського нагляду належить нагляд, який проводить НБУ, внутрішній банківський аудит, який проводить служба банку, і зовнішній аудит, який проводять незалежні аудиторські компанії. Зовнішній аудит спрямований на перевірку того, чи дотримується банк чинного законодавства, чи раціонально використовуються кошти, чи достовірна та цілісна інформація. Внутрішній аудит дає змогу удосконалити систему внутрішнього банківського контролю, а також створює можливості мінімізації витрат, що позитивно відображається на прибутковості комерційного банку.

Система банківського нагляду, яку сформував НБУ, скоординована за вертикаллю,

функціонує як єдиний механізм у складі центрального апарату та територіальних управлінь Національного банку і передбачає процес реєстрації банку, ліцензування, економічний аналіз, контроль за дотриманням економічних нормативів, фінансовий моніторинг, інспектування та застосування санкцій за порушення правил діяльності, а також процес реорганізації (злиття, приєднання, поділ, виділення, перетворення) банків. Ці заходи сприяють підвищенню рівня банківської безпеки й фінансової стійкості банків, забезпеченню конкурентних умов у банківській системі, що сприятиме відкритості банківського сектору для іноземних інвесторів, зменшенню рівня ризиковості та банкрутств.

Варто зауважити, що саме на етапі ліцензування закладаються основи стабільного розвитку майбутнього банку, до якого ставляться вимоги щодо статутного капіталу, власників, якості керівного складу, щодо технічного оснащення, проводиться ретельний аналіз бізнес-планів. Окремі вимоги, що пред'являються на стадії ліцензування, потребують удосконалення, а саме: щодо ретельного аналізу фінансового положення засновників банку та вивчення можливого впливу взаємозв'язку засновників та їхніх корпоративних груп на діяльність банку з метою виявлення зловживань та попередження виникнення зон потенційної нестійкості в певній сфері діяльності банку. Процес ліцензування має бути прозорим і базуватися на пруденційних принципах.

Коли вже безпосередньо розпочинається діяльність банку, відбувається процес моніторингу та управління діяльністю банку згідно із встановленими законодавчо-нормативними актами та інструкціями. На цьому етапі проводиться дистанційний нагляд (безвізний, дистанційний моніторинг) та інспектування банків [11; 12]. Департамент інспектування та моніторингу банків проводить моніторинг оперативної діагностики та раннього реагування на можливе виникнення проблем у діяльності банків; попередження проблем у діяльності банку, що дає можливість органам нагляду вживати адекватних заходів ще до настання кризової ситуації в банку; проведення порівняльного аналізу фінансового стану, ліквідності, дотримання нормативів та інших показників за групами банків; підготовка аналітичних таблиць фінансового стану комерційних банків за звітний період та узагальнення результатів аналізу для інформування правління НБУ.

При виявленні проблемних банків органи банківського нагляду зобов'язані вжити стабілізуючі заходи з метою підвищення рівня їхньої фінансової стійкості, зокрема: 1) складання та виконання бізнес-плану або програм розвитку капітальної бази банку; 2) складання графіків формування в повному обсязі резервних фондів і спеціальних резервів під активні операції; 3) складання та запровадження положень щодо поліпшення кредитної політики банку; 4) зобов'язання щодо проведення зовнішнього аудиту фінансового стану банку; 5) прийняття рішення про тимчасове обмеження на збільшення активів банку; 6) прийняття рішення про обмеження обсягу кредитів, що надаються інсайдерам банку; 7) прийняття рішення щодо тимчасового зниження розміру відсотків за депозитами, що залучаються; 8) тимчасове припинення виплати дивідендів; 8) прийняття рішення про обмеження обсягу виплати заробітної плати працівникам банку.

Органи банківського нагляду висувають вимоги усунути недоліки до наступної перевірки. У тому випадку, якщо банку не вдається вжити відповідні заходи у встановлені терміни, застосовується система штрафних санкцій. Проте такий захід на практиці застосовується не надто часто, оскільки грошові штрафи можуть доволі негативно, а не позитивно впливати на фінансовий стан банку.

Вживаються також і санаційні заходи (виведення банку зі стану фінансової скрути), що передбачають надання організаційно-технічної та фінансової допомоги, призначення тимчасової адміністрації банку, систему реорганізації та реструктуризації банків, а також систему рефінансування.

Доволі поширеним заходом з метою забезпечення стабілізації фінансового стану є заміна топ-менеджерів банку. Варто зауважити, що нове керівництво може: 1) визначити реальний обсяг втрат; 2) забезпечити нові напрямки кредитування; 3) припинити подальші втрати; 4) скоротити накладні витрати та чисельність персоналу, якщо в цьому є реальна необхідність; 5) відшукати нові шляхи отримання прибутку; 6) запровадити удосконалену систему контролю.

Зрозуміло, що, якщо вищезазначених заходів недостатньо, вдаються до реорганізації та реструктуризації банків, шляхом злиття, приєднання, поділу або реструктуризації боргів і капіталу, вжиття технічних, фінансово-економічних та правових заходів [13]. Поглинання або злиття банку, зокрема останнє, особливо ефективно, оскільки дає змогу за мінімальних витрат забезпечити концентрацію капіталу, реструктуризацію активів, значно поліпшити фінансовий стан банку та забезпечити його подальший розвиток.

Банківський нагляд має базуватися на пруденційних принципах, при яких органи нагляду, спираючись на вимоги законодавства, забезпечують стабільний розвиток банку, не втручаючись у його оперативну самостійність (банк є цілком незалежним у формуванні відсоткової, депозитної, кредитної політики) до моменту виникнення потенційної чи реальної загрози для інтересів вкладників та кредиторів.

Важливим аспектом підвищення ефективності банківського нагляду є орієнтація органів нагляду на реальні ризики банківської діяльності. Ризик-орієнтований нагляд – це система усіх компонентів нагляду, зокрема і аналіз звітності, систему раннього попередження, системи класифікації банків за ступенем фінансової стійкості, а також підходи до оцінювання системної стійкості банківського сектору. У вузькому розумінні цей вид нагляду полягає у виявленні в діяльності банків зон підвищеного ризику, реальних і потенційних проблем. Акцент має робитися не на оцінюванні ризиків, що вже настали, а саме на ефективності управління ризиками в банку, що дасть змогу органам банківського нагляду передбачити майбутній стан справ у банку та вжити адекватних заходів.

З метою забезпечення комплексного підходу до запровадження нагляду на основі оцінювання ризиків НБУ започатковано деякі заходи: 1) законодавчого характеру (зміни у Законі України “Про банки та банківську діяльність”); 2) методологічного характеру (зміни у методології оцінювання ризиків працівниками банківського нагляду).

Зокрема, було підготовлено та затверджено два документи, які стосуються оцінювання ризиків та ризик-менеджменту:

1. Методичні вказівки з інспектування банків “Система оцінки ризиків” [14]. Ця методологія допомагає забезпечити органам нагляду оцінювання банків із різних регіонів та водночас індивідуально підійти до кожного банку зокрема, зважаючи на його обсяг і складність операцій.

Методичні вказівки дають змогу оцінити дев'ять категорій ризику, а саме: кредитний, ліквідності, зміни відсоткової ставки, валютний, ринковий, операційно-технологічний, юридичний, стратегічний та ризик репутації. Зокрема, визначають кількість та якість (ризиків, які піддають кількісному оцінюванню), сукупний ризик і напрямок ризику (для всіх категорій ризику). Наведену класифікацію можна доповнювати іншими видами

ризиків відповідно до специфіки діяльності банку. В такому випадку банк має розробити власну нормативну базу щодо управління цими ризиками, врахувавши вимоги Базельського комітету з банківського нагляду, принципи корпоративного управління, які розробила Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку.

Працівникам банківського нагляду потрібно зробити висновки за такими складовими ризику: 1) кількість ризику (незначна, помірна, значна); 2) якість систем управління ризиком (висока, потребує вдосконалення, низька); 3) сукупний ризик (низький, помірний, високий); 4) напрямок зміни ризику протягом наступного року (зменшується, стабільний, збільшується). Визначення цих напрямків дає змогу чітко визначити схильність банку до певного виду ризику, проблемні місця, ймовірні кризові ситуації, вжити адекватних попереджувальних заходів.

2. Методичні рекомендації щодо організації та функціонування систем ризик-менеджменту в банках України [15], мета яких – надати якісні рекомендації банкам щодо створення систем управління ризиками та забезпечення їхньої комплексності.

Варто зауважити, що з метою забезпечення фінансової стійкості банків необхідно в подальшому забезпечити розвиток системи вимог, що визначають допустимі параметри ризиків, які приймають банки. Зокрема, має зберігатися послідовний перехід від формальних обмежень та регламентацій до регулювання ризиків шляхом максимального обліку та визначення вимог щодо таких параметрів: суттєвість ризиків, якість внутрішніх систем управління та контролю за ризиками, адекватність суджень банку щодо реального рівня ризику.

Ризик-орієнтована система банківського нагляду має сприяти зменшенню: 1) системного ризику завдяки заходам, спрямованим на забезпечення стабільності та фінансової стійкості; 2) індивідуального ризику завдяки заходам, спрямованим на захист інтересів клієнтів банків, щоб уникнути зловживань та інших посадових порушень з боку постачальників фінансових послуг.

Органи банківського нагляду не в змозі повністю убезпечити банк від ймовірного банкрутства та застрахувати від різних збитків його вкладників, оскільки багато банківських операцій мають приховані ризики, які можуть виявитися лише під час зміни умов грошового ринку в несприятливий бік. З метою уникнення банкрутства банк має бути інформаційно відкритим під час проведення перевірок та під час подання статистичних даних. Зрозуміло, що повнота та достовірність даних забезпечує об'єктивність оцінки фінансового стану банку. Цьому б посприяло запровадження комп'ютерних систем подання, збирання та аналізу даних з метою постійного оновлення інформації про діяльність банків.

В основі вдосконалення принципів та інструментів банківського нагляду має бути наближення до міжнародних стандартів, які розробили Базельський комітет із банківського нагляду та інші міжнародні фінансові інститути, що сприятиме інтеграції до світової фінансової системи.

Основні принципи банківського нагляду, що сформував Базельський комітет, такі: 1) органи нагляду мають сприяти організації ринкової дисципліни за рахунок встановлення ефективного корпоративного керівництва (через створення необхідної структури та визначення переліку обов'язків для правління банку і його керівництва); 2) сприяння забезпеченню прозорості ринку для полегшення контролю; 3) для ефективного виконання своїх обов'язків співробітники наглядових органів повинні мати операційну незалежність, повноваження щодо отримання інформації як на місцях, так і дистанційно, а також повноваження для застосування прийнятих рішень; 4) органи

банківського нагляду повинні мати кваліфікований і високопрофесійний персонал, який зміг би максимально можливо оцінити та контролювати ті ризики, з якими стикаються банки, оцінити відповідність між ресурсами, котрими володіє банк, і тими ризиками, що він переймає.

Встановлено, що сьогодні в Україні повної відповідності досягнуто за такими принципами: 1) контроль суттєвої участі у власності банку; 2) встановлення критеріїв інвестиційної діяльності банків; 3) вимоги щодо достатності капіталу; 4) контроль за кредитуванням із боку банків пов'язаних осіб; 5) організація внутрішнього контролю й аудиту; 6) повноваження щодо застосування заходів впливу.

Досягнення повної відповідності банківського нагляду Базельським принципам означатиме створення в Україні ефективного нагляду, який досягне рівня кращих міжнародних зразків.

Важливою проблемою нагляду є його проведення за операціями банків у режимі реального часу. Саме тому необхідно проводити поточний моніторинг діяльності банків у режимі реального часу, що давало б змогу виявити ті операції, які суперечать як вимогам нормативно-правової бази НБУ, так і власним внутрішньобанківським положенням. Для виконання окресленого завдання необхідно застосувати такий програмний продукт, який максимально би обмежив можливість помилок або свідомо хибних дій працівників банку ще на початковому рівні. Передумовою створення такої системи має бути узгодження внутрішньобанківських положень із законодавчою та нормативно-правовою базами.

Варто зауважити, що деякі кроки в цьому напрямку вже зроблено, а саме: введено в дію Положення "Про порядок здійснення банками реєстраційної кодифікації власних підрозділів у працівників НБУ, територіальних управлінь", є можливість доступу до звітної інформації за структурними підрозділами. Належний контроль НБУ за операціями банків має бути більш чітко визначений у законодавстві, що дасть змогу запобігати негативним тенденціям у банківській системі загалом та конкретному банку зокрема.

Для вдосконалення державного регулювання і нагляду за діяльністю банківської системи з метою підвищення рівня її фінансової стійкості необхідно вжити такі заходи:

I. Органам державної влади (виконавчої та законодавчої):

1. Розробити Концепцію розвитку банківської системи (на базі якої сформувані середньо- та короткотермінові робочі програми), окремі Укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України, що мають бути спрямовані на визначення цілей і завдань банківської системи країни, на зміцнення й гарантування її фінансової стійкості.

2. Належно впорядкувати банківське законодавство, доповнити його необхідними законодавчо-нормативними актами та вжити окремі заходи щодо вдосконалення, внівши такі зміни у законодавство:

- для вдосконалення правових умов щодо управління ризиками на консолідованій основі пришвидшити розроблення та впровадження відповідних змін до Законів України "Про банки та банківську діяльність" і "Про НБУ", зокрема: 1) чітко визначити повноваження НБУ щодо встановлення комерційним банкам диференційованих нормативів достатності капіталу на основі оцінки профілю та рівня ризику, якості управління ними й стану внутрішнього контролю; 2) уточнити повноваження НБУ щодо встановлення вимог до банків про розкриття інформації, зокрема щодо характеру операцій банку, капіталу, ризиків, що приймають, та достатності капіталу на їх покриття; 3) надати НБУ право на пред'явлення комерційним банкам вимог до розроблення внутрішніх процедур із управління ризиками;

- з метою вдосконалення правової бази щодо питань внутрішнього аудиту та внутрішнього контролю внести необхідні зміни до Цивільного кодексу, Законів України “Про господарські товариства”, “Про банки та банківську діяльність”, зокрема розробити підходи до діяльності внутрішнього аудиту і кваліфікаційних вимог до внутрішніх аудиторів із урахуванням світового досвіду;

- внести поправки щодо більш жорсткої відповідальності керівників і акціонерів за виконання дій, що призвели до банкрутства банку;

- внести поправки щодо підвищення вимог до професійної здатності та ділової репутації керівництва банку, а також щодо фінансового стану його засновників;

- надати право НБУ вимагати від засновників банку інформації про фінансовий стан та діяльність тих осіб, які прямо чи опосередковано стосуються керівництва банком;

- розширити коло юридичних осіб, звітність яких потрібно ввести до консолідованої звітності банківських груп;

- чітко визначити право органів банківського нагляду отримувати інформацію щодо фінансового стану банку в будь-яких формах.

3. Забезпечити підвищення ролі системи страхування депозитів, яка має бути незалежною, правила функціонування фонду повинні бути чіткими та дозволяти оперативно впливати на можливі кризові явища.

4. Основними пріоритетами регулювання мають бути: захист приватних вкладників, реструктуризація проблемних банків, орієнтація на самостійний вихід банку зі скрутного становища.

5. Забезпечити дієвість заходів, які вживають органи державного регулювання і нагляду, та підтримку довіри населення до банківської системи.

II. Національному банку України:

1. Зосередити увагу на сфері поточного банківського нагляду та подальшому розвитку ризик-орієнтованого нагляду з урахуванням нефінансових ризиків (операційного, правового, ризику репутації).

2. Розробити підходи до введення диференційованого режиму нагляду за банками, враховуючи завдання ризик-орієнтованого нагляду та зменшення надлишкового адміністративного навантаження банків.

3. Вжити відповідних заходів для розвитку нагляду на консолідованій основі, у т. ч. вдосконалення консолідованої звітності й аналізу ризиків банківських груп і банківських холдингів.

4. Вдосконалювати нормативну базу, внівши зміни у нормативні акти:

- затвердження методичних рекомендацій щодо оцінювання фінансової стійкості банків та використання при цьому стандартизованого комплексу фінансових показників, які би повністю відображали якісний рівень усіх чинників, що визначають фінансову стійкість банку та впливають на неї;

- розроблення чітких рекомендацій комерційним банкам щодо діяльності у кризових ситуаціях, програм фінансового оздоровлення і стабілізації.

5. Внести зміни у порядок моніторингу банківської діяльності в контексті посилення впливу на неї, зокрема:

- підвищення частоти комплексних інспекцій, зокрема раз на півроку, зважаючи на підвищену ризиковість банківської діяльності загалом та вітчизняні умови ведення банківського бізнесу зокрема, що значною мірою зумовлено економічною та політичною нестабільністю в країні;

- фінансовий стан проблемних банків необхідно оцінювати щомісяця, що сприятиме поетапному врегулюванню кризової фінансової ситуації в банку.

6. Внести у нормативні показники ризику зміни основних видів банківських операцій, що встановлює НБУ, зокрема щодо кредитних, інвестиційних і валютних операцій.

7. Приділити значну увагу питанням допуску банків на ринок банківських послуг, організаційній структурі новоствореного банку, професійності рівня кадрового забезпечення, питанням формування резерву для відшкодування можливих втрат, оскільки не завжди є відповідність між його зростанням і темпами розвитку банківського сектору.

8. Забезпечити ефективність банківського нагляду за рахунок підвищення оперативності та якості аналізу банківської звітності, уніфікації і спрощення процедур її складання й подання, контроль за виконанням приписів.

9. Впровадити новітні інформаційні технології і переорієнтацію на засоби превентивного контролю банківської діяльності й раннього виявлення та попередження ризиків.

III. Комерційним банкам:

1. Брати участь в обговоренні проектів законодавчо-нормативних актів НБУ щодо питань банківського регулювання і нагляду.

2. Для підвищення транспарентності діяльності розширити склад об'єктивної інформації про свою діяльність, що розміщують на сайті НБУ, на своїх власних сайтах у мережі Інтернет.

Особливостями державного регулювання в майбутньому має стати забезпечення прозорості, достатності інформації у сфері оцінювання фінансового стану комерційних банків, оскільки керівництво банку часто приховує інформацію. Органи державної влади мають взяти на себе відповідальність за інформацію, що потрапляє на фінансовий ринок і є базою суджень комерційних банків про подальший розвиток макроекономічної кон'юнктури, окремих елементів та інструментів фінансового ринку для того, щоби адекватно оцінити рівень ризику своїх операцій.

Література

1. Адамик Б. П. *Національний банк і грошово-кредитна політика: Навч. посіб.* – Тернопіль: Карт-бланш, 2002. – 278 с.
2. *Василишен Э. Н. Регулирование деятельности коммерческих банков.* – М.: Финстатинформ, 1995. – 144 с.
3. *Роговая Н. М. Деякі теоретичні аспекти державного регулювання банківської діяльності // Економіка України.* – 2004. – № 4 (квітень). – С. 36–39.
4. *Поляков В. П., Московкина Л. А. Структура и функции Центральных банков. Зарубежный опыт.* – М.: ИНФРА – М, 1996. – 190 с.
5. *Горячек І. Ю., Конопатська Л. В. Регулювання діяльності комерційних банків // Вісник НБУ.* – 1998. – № 7. – С. 13–15.
6. *Конопатська Л. В. Регулювання банківської діяльності в Україні: Автореф. дис. к.е.н. / КНЕУ.* – К., 1999. – 20 с.
7. *Орлюк О. П. Банківська система України. Правові засади організації.* – К.: "Юрінком Інтер", 2003. – 239 с.
8. *Закон України "Про Національний банк України" від 20.05.1999 р. № 679-ХІV.*
9. *Інструкція про порядок регулювання діяльності комерційних банків в Україні: Постанова Правління НБУ від 28.08.2001 р. № 368.*

10. Положення "Про порядок визначення рейтингових оцінок за рейтинговою системою CAMELS" від 8.05.2002 р. № 171.
11. Методичні вказівки з інспектування банків в Україні від 18.05.1999 р. № 241.
12. Положення "Про планування та порядок проведення інспекційних перевірок" від 17.07.2001 р. № 276.
13. Методичні рекомендації про порядок реорганізації, реструктуризації комерційних банків // Методичні рекомендації. Постанова НБУ від 09.10.2000 р. № 395.
14. Методичні вказівки з інспектування банків "Система оцінки ризиків" від 15.03.2004 р. № 104.
15. Методичні рекомендації щодо організації та функціонування систем ризик-менеджменту в банках України від 2.08.2004 р. № 361.

Редакція отримала матеріал 24 березня 2011 р.